

CÜMLENİN ÖGELERİ

Bir duyguyu, düşüncüyü, isteği, durumu, olayı ya da yargıyı anlatan söz ve söz öbeklerine “cümle” denir.

Cümle birden fazla sözcükten oluşabileceği gibi tek bir sözcükten de oluşabilir.

- › Okuyorum.
- › Mutluyum.
- › Ben bu akşam ders çalışıyorum.

Sözcükler cümlenin kuruluşunda farklı görevler alır ve üstlendikleri bu görevlere öge denir.

Temel Ögeler

- › **Yüklem**
- › **Özne**

Yardımcı Ögeler

- › **Nesne**
- › **Dolaylı Tümleç**
- › **Zarf Tümleci**
- › **Edat Tümleci**

Öge Dışı Unsurlar

- › **Bağlaç**
- › **Ünlem**
- › **Ara Sözcükler**

1) YÜKLEM

Bir cümlede yapıldığı ifade edilen bir fiili, işi, oluşu, olayı, durumu ve yargıyı bildiren sözcük veya sözcük gruplarına **yüklem** denir.

İfade edilen yargıyı direkt üstüne aldığı için cümlede olmazsa olmaz bir ögedir.

ÖRNEKLER

- › Sabaha kadar odasında müzik **dinledi**.

DİKKAT! İsim ya da isim soylu sözcüklerden de oluşabilir.

- › Bir zamanlar buralar **ormandı**.

DİKKAT! Birden fazla sözcükten oluşabilir:

- › Şu an tek isteği **sıcak bir çaydı**.
- › Bu olaylardan sonra Aslı, **gemileri yaktı**.

DİKKAT! Cümlenin ögeleri bulunurken önce yüklem, sonra özne bulunmalıdır.

2) ÖZNE

Yüklemin cümlede bildirdiği yargıyı, işi, oluşu yapan, durumu üzerine alan kişi ya da varlıklara **özne** denir.

ÖRNEKLER

Çiğdem, sabaha kadar sınava **çalıştı**.

Marketten ekmek **aldım**.

DİKKAT! Özneyi bulmak için yükleme “yapan kim/ne? / olan kim/ne?” sorularını sormalıyız.

➔ a) Gerçek Özne:

Cümlede işi yapan ya da durumu üzerine alan kişinin varlığın açıkça belli olduğu yani etken çatılı öznelerdir.

Güvenlik, burada duramayacağımızı **belirtti**.

Yarın okula gelmeyeceğini **söyledi**.

➔ b) Sözde Özne:

Edilgen çatılı cümlelerde karşımıza çıkan sözde öznede, eylemin kim tarafından yapıldığı belli değildir ancak yapılan işten etkilenen bir varlık bulunmaktadır.

Sınıflar bayram için **süslendi**.

(Sınıfları süsleyen belli değildir. Bu nedenle işi yapanı değil varlığı yani sınıfları sözde özne olarak alıyoruz.)

Bu araba geçen yaz **satıldı**.

1) NESNE

Öznenin yaptığı ifade edilen işten etkilenen ögedir. Nesneleri bulmak için yükleme “**ne, neyi, kimi**” sorularını yöneltmeliyiz.

Ali, pazardan **elma aldı**.

- Yükleme ad olan yani isim cümleleri genellikle nesne almazlar.

Sokaklar çok **güzeldi**.

(Bu cümle isim cümlesidir ve nesne olmamıştır.)

Nesneler cümle içinde belirtme hal eklerini alıp almaları durumuna göre iki farklı başlıkta incelenmektedir.

a) Belirtili Nesne

Belirtme hal eklerini “ı, i, u, ü” alan nesneler belirtili olarak isimlendirilir.

Bu durumda yükleme yöneltilen “neyi, kimi, nereyi” sorularının da cevabı olurlar.

Ağaçlar sonbaharda **yapraklarını döküyordu**.

Yüklem: Döküyordu.

Kim döküyordu?: Ağaçlar (Özne)

Neyi döküyordu?: Yapraklarını (Belirtili nesne)

Çok şükür, **sıkıntıları** geride **bırakmıştık**.

➔ b) Belirtisiz Nesne

Belirtme hal eklerini (ı, i, u, ü) almayan nesneler belirtisiz olarak adlandırılır.

ÖRNEKLER

Selin kahvaltıda **yumurta** yedi.

Yüklem: Yedi

Kim: Selin (Özne)

Ne yedi: Yumurta (Belirtisiz nesne)

Bu zor zamanlarda kafasını dağıtmak için **kitap okuyordu**.

DİKKAT! Belirtisiz nesneyi ararken herhangi bir hataya yol açmamak için önce özneyi bulmalısınız.

Sonunda **yanardağ patladı**.

Patladı: Yüklem

Ne patladı: Yanardağ (özne)

2) DOLAYLI TÜMLEÇ

Yüklemin anlamını bulunma, uzaklaşma ve yönelme gibi çeşitli şekillerde tamamlayan sözcük ya da sözcük gruplarına “**Dolaylı Tümleç**” denir.

Bu sözcük grupları ancak “**-e(a), -de(da), -den(-dan)**” hal eklerini alarak dolaylı tümleç olabilir.

İsmi -e hali: **Kime, neye, nereye** (yönelme, yaklaşma, yön)

İsmi -de hali: **Kimde, nerede** (bulunma, yer)

İsmi -den hali: **Kimden, neden, nereden** (ayrılma, uzaklaşma)

Kime, neye, nereye (yönelme, yaklaşma, yön)

Saat beşte **Pendik’e geleceğim**.

Yüklem: geleceğim

Kim gelecek: Ben (Gizli özne)

Nereye geleceğim: Pendik’e

Çok acil olarak **paraya** ihtiyacım **var**.

Kimde, nerede (bulunma, yer)

Özge, kitaplarını gelirken **Potobüste unuttu**.

Yüklem: Unuttum

Kim unuttu: Özge (Özne)

Neyi unuttu: Kitaplarını (Nesne)

Nerede unuttu: Otobüste (Dolaylı tümleç)

Biten bir yaz sonrasında kalbim **Ege’de kalmıştı**.

Kimden, neden, nereden (ayrılma, uzaklaşma)

Çağlar'ın beklediği haber Ankara'dan gelmişti.

Yüklem: Gelmişti

Gelen ne: Çağlar'ın beklediği haber (Özne)

Nereden gelmişti: Ankara'dan (Dolaylı tümleş)

Bu çocuktan kesinlikle **zarar görmezsiniz.**

3) ZARF TÜMLECİ

Cümlelerin anlamını durum, yön, zaman, sebep ve miktar olarak tamamlayan cümledeki sözcüklere ya da sözcük gruplarına **zarf tümlecisi** denir.

Nasıl? Ne kadar? Niye? Neden? Niçin? Ne zaman?

Canımın sıkın olduğu günler sahile **giderim.**

Bugün hava güzel olduğu için **eve yürüyerek geldim.**

Sınıfta kalmamak için **çok çalıştım.**

DİKKAT! Eğer cümle içinde "Aşağı, yukarı, beri, öte, ileri, geri, içeri, dışarı" sözcükleri ek almadan bu halleriyle kullanılırsa zarf tümlecisi, hal eklerini alırlarsa dolaylı tümleş ya da nesne olur.

Bir şey diyemeyince sinirinden **dışarı çıktı.**

Bir şey diyemeyince sinirinden **dışarıya çıktı.**

4) EDAT TÜMLECİ

Yüklemin "ne ile, kimin ile, hangi amaçla" yapıldığı gösteren sözcük ya da sözcük gruplarına "**Edat Tümlecisi**" denir.

"ne ile, kimin ile, kimin için, ne için"

O, tüm makalelerini kurşun kalemle yazdı.

Güzelleşmek için her gün maske yapıyordu.

Sen, yarışmaya Yeliz'le katılacaksın.

Ara Söz – Ara Cümle

ÖRNEKLER

Şu arabayı, mavi olanı, **önce yıkayabilir misiniz?**

Çisem hoca -kendisini çok seviyoruz- **bu sene de der-**
simize geliyor.

Gol atmayı (en iyi yaptığı şeyi) **özlemişti.**

**Bize Destek Olmak İçin Bu Notların Kitap Halini
Satın Alabilirsiniz.**

